

ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ФУНКЦІЯ ЗАХИСТУ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Теорія кримінально-процесуальних функцій, хоч і є достатньо розробленою у кримінально-процесуальній доктрині, але не є загально визнаною. У літературі можна зустріти твердження, що теорія кримінально-процесуальних функцій є непридатною для реформування вітчизняного кримінального процесу. В.П. Півненко звертає увагу на те, що “немає ніяких підстав для того, щоб конституційне право обвинуваченого (підсудного) на захист, яке реалізується самим обвинуваченим (підсудним), його захисником або законним представником, перетворювалося на самотійну функцію захисту, бо діяльність жодного з цих учасників процесу не є публічною, в зв’язку з чим не може бути рівною з правосуддям та кримінальним переслідуванням” [1, с. 148-149].

Для аналізу цього підходу необхідно визначитися із поняттям захисту та кримінально-процесуальної функції захисту у кримінальному судочинстві. У літературі обґрунтовано звертається увага на необхідність розмежування понять захисту у кримінальному процесі та кримінально-процесуальної функції захисту. Детально розкриває сутність захисту З.В. Макарова. На її думку, слід погодитися із тим, що захист у кримінальному процесі єдиний, однак захист як кримінально-процесуальна функція – одна і цю функцію здійснюють лише визначені учасники процесу – підозрюваний, обвинувачений, захисник. Захист у кримінальному процесі – це кримінально-процесуальна діяльність та правовідносини, у яких реалізуються та забезпечуються права, свободи та законні інтереси осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Право на захист у кримінальному судочинстві у широкому розумінні слід розуміти як надану законом можливість застосовувати (для державних органів) або вимагати застосування (для інших учасників кримінального процесу) заходів правоохоронного та примусового характеру для недопущення неправомірних дій стосовно учасників кримінального судочинства та поновлення їх порушених прав. Отже, у кримінальному процесі є загальне поняття захисту та поняття кримінально-процесуальної функції захисту, яка являє собою діяльність та правовідносини, спрямовані на оспорювання підозри, що виникла, або пред’явленого обвинувачення, встановлення обставин, що виправдовують та підозрюваного або пом’якшують їх відповідальність, а також надання підозрюваному та обвинуваченому необхідної правової допомоги з боку захисника. Загальне поняття захисту у кримінальному процесі включає в себе не тільки кримінально-процесуальну функцію захисту, а й елементи захисту у інших кримінально-процесуальних функціях [2].

П.М. Маланчук також вказує на необхідність розмежування поняття “захист у кримінальному процесі” і “функція захисту”. Перше може

стосуватися захисту прав і інтересів будь-яких учасників кримінального судочинства й здійснюватися тією чи іншою мірою всіма суб'єктами кримінального процесу. Друге передбачає лише ту частину кримінально-процесуальної діяльності, яка спрямована на захист прав і інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого [3, с. 4-5].

Таким чином, у межах кримінального процесу можна розглядати захист як багатозначну категорію. У широкому розумінні захист є діяльністю, спрямованою на поновлення порушених прав та свобод, законних інтересів будь-якого суб'єкта процесу. У вузькому розумінні захист є кримінально-процесуальною функцією, яка має чітку цільову спрямованість – протистояти кримінальному переслідуванню, та визначене коло суб'єктів, яке є більш вузьким – а саме суб'єктів, щодо яких здійснюється кримінальне переслідування у різних його формах (порушення кримінальної справи, підозра, обвинувачення), їх законних представників та захисників.

Що стосується визначення кримінально-процесуальної функції захисту то у літературі поширеним є визначення цієї функції як діяльності, спрямованої на заперечення обвинувачення, на доказування невинності або меншої винності [4, с. 196]; як процесуальної діяльності, спрямованої на виявлення обставин, що виправдовують обвинуваченого, виключають або пом'якшують його відповідальність, а також на охорону особистих та майнових прав [5, с. 205].

Таким чином, *право на захист у кримінальному судочинстві* включає в себе як право на захист прав та законних інтересів учасників процесу та суб'єктів, що сприяють веденню процесу, тобто захист є діяльністю, спрямованою на поновлення порушених прав та свобод, законних інтересів будь-якого суб'єкта процесу. *Функція захисту* являє собою діяльність підозрюваного, обвинуваченого, законного представника, захисника, особи, щодо якої порушено кримінальну справу, особи, щодо якої ведеться провадження із застосування примусових заходів виховного характеру, особи, щодо якої ведеться провадження із застосування примусових заходів медичного характеру, що протистоїть кримінальному переслідуванню.

Література

1. Півненко, В. П. Теорія процесуальних функцій – непридатна основа для зміни парадигми кримінального судочинства України [Текст] / В. П. Півненко // Кримінальна юстиція України. – Харків : СПД ФО Сілічева С.О., 2005. – С. 146–155. – Серія “Наукові праці”.
2. Макарова, З. В. Защита в российском уголовном процессе: понятие, виды, предмет и пределы [Текст] / З. В. Макарова // Правоведение. – 2000. – № 3. – С. 217–231
3. Маланчук, П. М. Функція захисту в кримінальному процесі України [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Маланчук П. М. ; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – К., 2008. – 19 с.
4. Строгович, М. С. Курс советского уголовного процесса [Текст] : в 2 т. / М.С. Строгович. – М. : Изд-во АН СССР, 1968. – Том 1. – 470 с.
5. Стецовский, Ю. И. Конституционный принцип обеспечения обвиняемому права на защиту [Текст] / Ю. И. Стецовский, А. М. Ларин. – М. : Наука, 1988. – 320 с.

Гловюк, І.В. Захист у кримінальних справах та кримінально-процесуальна функція захисту: деякі аспекти співвідношення [Текст] / І.В. Гловюк // Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти: зб. тез доповідей за матеріалами IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (11-12 грудня 2009 р.). – Суми: УАБС НБУ, 2009. - С. 154-156.